

Kommentar

Renæssanceåret 2006

En lystvandring

Lars Bisgaard

Fortid og Nutid, september 2007, s. 189-198

Lars Bisgaard, f. 1958, lektor ph.d. ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Syddansk Universitet, Odense

I 2006 var det renæssanceår i Danmark. Det nævnes for en sikkerheds skyld, dersom nogen skulle have glemt det. For det er blevet en travl beskæftigelse at være historisk interesseret og følge med i, hvad der sker. Året 2007 er allerede tildelt et nyt hovedtema, det er udråbt som industrikulturens år og har mange interessante udstillinger. Hvis man ikke lige er til den slags, kan det være, at 200-året for bombardementet af København i 1807 var noget. Eller hvad med 300-året for den danske komponist Buxtehudes dødsdag, der markeres med talrige koncerter landet over.

Listen kunne sagtens gøres længere, men eksemplerne skulle være nok til at vise, at kultur som event er slået igennem, også inden for det historiske område. Og den er sikkert kommet for at blive, om ikke for andet så på grund af

den indbyggede logik, der er i at tænke i events. Der skal hele tiden mere til for at overgå de tiltag, der allerede har fundet sted. Synlighed bliver følgelig et altafgørende problem for arrangørerne.

Årets arrangementer

Renæssanceåret fyldte ellers meget. Ifølge hjemmesiden www.renaessance2006.dk, som stadig kan besøges, var der 1161 registrerede arrangementer i 2006, som på den ene eller anden måde havde renæssancen som tema. Det er faktisk flere, end der officielt var nævnt i kataloget for middelalderåret 1999, hvor tallet var ca. 800. Til begge begivenheder skal lægges de uofficielle arrangementer, men for dem findes der ikke tal. I forhold til renæssanceåret var det mid-

delalderårets styrke at være først ude, hvorfor det blev modtaget som det unikke og opfindsomme, som noget man ikke tidligere havde set mage til. Efter H.C. Andersen året 2005 var uskylden imidlertid tabt, og effekten af at være et fælles tiltag fra landets museer og dele af forskningsverdenen druknede i larmen fra det almindelige markedsføringsræs. Af den grund vil mange sikkert mene, at renæssanceåret ikke har været så stor en succes som middelalderåret. De tørre tal maner altså her til en vis forsigtighed.

De samme tal oplyser, at foredraget stadig er den mest anvendte måde at formidle historie på. 430 blev der afholdt af slagsen, eller knap 40 % af alle tiltag. På sin vis er det en glædelig konstatering. Trods al ny teknologi og eksperimenterende formidlingsformer holder foredraget sikkert stand. Det må med andre ord kunne noget, som vanskeligt lader sig erstatte af andet. Måske er det kombinationen af at møde en levende person og dennes faglige viden og så være sammen med andre om at lære noget nyt?

Men der skete også meget andet. Festivaler, markeder, rundvisninger, koncerter, udstillinger, bogudgivelser, projektuger på skoler, internetformidling, bygningskulturens dag, radioudsendelser, film, sceneopførelser, ja sågar en hesteballet var på programmet (Ridehuset i Århus august 2006). Især synes renæssancemusikken at have fået noget af et gennembrud i 2006. 298 registrerede koncerter blev det til, og det er rigtig meget for en musik, som mest er en niche for et lille, men trofast publikum. Og DRs program 2 har fulgt godt op med baggrundsorientering og mange transmissioner. Tak for det.

Med denne bredde falder renæssanceåret i fin forlængelse af middelalderåret. Konceptet bag tiltaget og måden at organisere det på er da også det samme.

Initiativet skulle komme fra græsrodderne, og styringen fra oven indskrænke sig til et lille sekretariat, denne gang med Nicolai Gjessing som dygtig udførende kraft. Sekretariatet koordinerer og oplyser om, hvad der sker. Det blev sidste år løst ved at oprette og vedligeholde, hvad der har været en velfungerende hjemmeside med links til samarbejdspartnere, museer, og hvad der nu har været relevant. Når man først var på hjemmesiden, var man godt hjulpen. Problemet var snarere at vide, at den fandtes, og hvad den hed! Lidt penge på annoncering for hjemmesiden havde sikkert været givet godt ud.

Ligesom i 1999 havde man i 2006 en hovedudstilling, som skulle være flagskibet for renæssanceåret. Nationalmuseet satsede stort og flot på en udstilling, der havde Tycho Brahe i centrum. Da denne udstilling formåede at forene moderne udstillingsscenografi med oplysning om tiden og manden, skal den kort præsenteres.

Som gæst trådte man ind i en velordnet renæssancehave, som i sin midte havde en antik skulptur. Her kunne man læse, at renæssancen betød genopdagelsen af antikken. Så man sig om mod de fire verdenshjørner, var tre af væggene repræsenteret ved hhv. samfundets stænder, kongemagten og kirken. Til den sidste side lå Uranienborg. Trådte man herind, gik man i første omgang ind i en lille forhave. Her begyndte Tycho Brahes mikrokosmos. Gik man skridtet videre og ind i huset, skete forvandlingen: dag blev til nat. Foran én lå nu den store stjernehimme, hvor hr. Tycho havde fundet sin nye stjerne. Og selv blev en stjerne, som huskes den dag i dag. Det var en fornem løsning. Dette kombineredes på lykkeligste vis med god oplysning om både genstande og tiden. Børnene var der også tænkt på. De kunne standse op på udvalgte steder, og

PENTIMENTO 1589

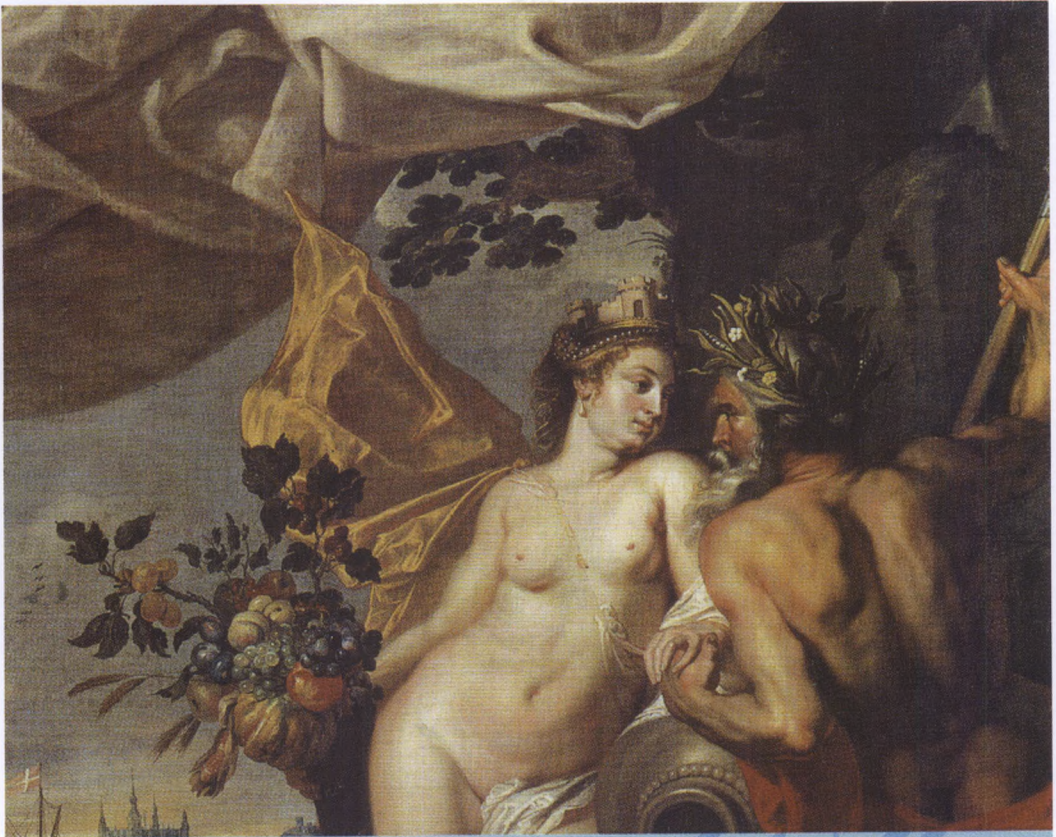
En hesteballet om
længsel efter skønhed

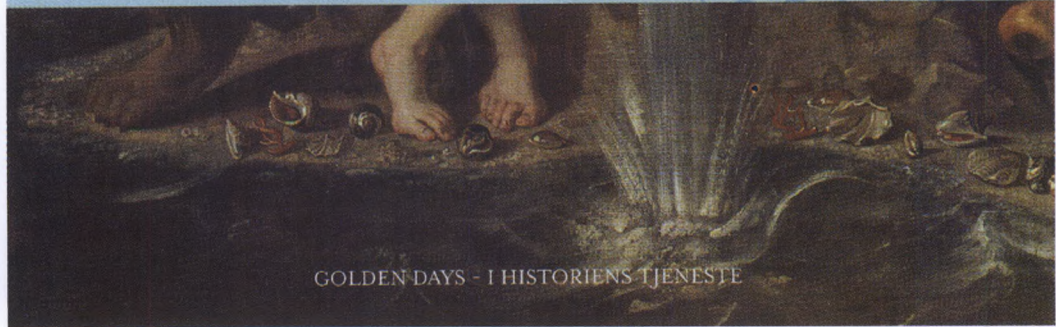
så lod Tycho Brahes nar sin røst høre og fortalte lystigt om det, man her kunne se og opleve. Det skete i et sprog beregnet for børn. Poul Grønder Hansen var ansvarlig for denne udstilling, som han fortjener stor ære af.

Overordnet set må man nok konstatere, at der var færre udstillinger sidste år end i 1999. 94 blev det til, hvis man tæller op på hjemmesiden. Det lyder umiddelbart pænt, men mange af disse var små og ofte uden originale gen-

stande udstillet. Lyspunkter var tyvekostudstillingen på Kronborg om Frederik II's bordhimmel, som til lejligheden var lånt hjem fra Sverige. Eller installationen på Steno-museet i Århus, hvor en amerikansk kunstner med stor entusiasme havde genskabt Ole Worms raritetskabinet. Det forrykker dog ikke det overordnede indtryk, at der var længere mellem snapsene denne gang end i 1999. Måske er tilbagegangen en følge af, at flere museer i middelalderåret oplevede

CHRISTIAN 4.S KØBENHAVN
festival I. - 24. september 2006

GOLDEN DAYS - I HISTORIENS TJENESTE

en svigtende tilgang, fordi potentielle gæster stillede sig tilfreds, når de havde set én udstilling om middelalderen.

Mindre spredning end i middelalderåret

I 1999 syntes ideen om at fordybe sig i middelalderen at tiltrække alle, uanset hvor i landet man befandt sig. Der var snart ikke den skole eller det sogn, som ikke gerne ville være med. Denne gang har det været anderledes. Nordsjælland og København har været klart i front. Store dele af Jylland og Fyn har lige så klart ikke været med. Her har det tilsyneladende spillet ind, om man de enkelte steder har haft renæssance at vise frem eller ikke. Kongernes Nordsjælland med Kronborg og Frederiksborg havde meget at byde på, og det var med til at anspore lokale kræfter til at arrangere festivaler, som tilfældet var i Hillerød. I København var tilbuddet 100 % professionaliseret. "Golden Days" bød her på tre ugers intensiv renæssance-tæppebombning i september måned. Festivalen fandt sted i kølvandet på 400 års jubilæet for Rosenborgs bygning. Her nåede man så langt som TV-avisen, hvilket et øjeblik gav håb om, at synlighedens forbandelse var brudt.

Men også andre faktorer må ind som forklaring. Fyn excellerer i renæssanceherregårde, men var alligevel stort set fraværende i markering af renæssanceåret. Her spillede en faktor som H.C. Andersen-året givet vis ind. Det havde året forinden medført et spektakulært borgmesterskifte, og øens største museumsorganisation Odense Bys Museer meldte klart ud, at man ikke agtede at tage del i nogen festivitas i anledning af renæssanceåret. Man havde haft fejring nok. Lignende lokale forhold kan have spillet ind andre steder.

Dertil kommer det generelle forhold, at renæssancen synes at være blevet opfattet som et elitært fænomen og ikke folkeligt som middelalderen. Renæssancen var humanisme og ny lærdom og en masse kunst og fine bygninger for konger, kirke og adelige. Folkets kultur blev ikke påvirket, synes tankegangen at have været. Emnet havde på den måde, synes det, en manglende appel til deltagelse nedefra.

Der er naturligvis undtagelser fra denne holdning. I Sæby lykkedes et samarbejde mellem skole og museum, og i en hel uge var alle 1.600 børn i den gamle kommune samlet om et renæssanceprojekt, hvis højdepunkt var en feltlejr ud for herregården Sæbygård. Og på Sydsjælland og Sydhavsøerne gik det gamle Storstrøms Amt ind og støttede tværfaglige projekter, så som en guide til Abel Schrøders værker i egnens kirker.

Formidling versus indhold

Abel Schrøder kan være en god indgang til nogle overvejelser om, hvad en satsning som et renæssanceår betyder for de forestillinger, der eksisterer om renæssancen i dag. Det behøver ikke at betyde noget som helst. Schrøders bedste værker hører f.eks. hjemme i barokken og har ingenting med renæssance at gøre. Det har kun hans ungdomsværker, men de er ikke af særlig høj værdi. Alligevel er Schrøder altså med i det danske renæssanceår 2006. Det var de middealdrelige borgdage i Vordingborg også. Her var middelaldergøglet "i år med renæssanceindslag". Ganske som det årligt tilbagevendende karneval i København havde annonceret.

Det gælder med andre ord for nogen blot om at være med. Hvad indholdet er, kommer i anden række. På den måde er et tiltag som renæssanceåret inkluderende til det yderste. Dette træk har

ROSENBERG
400ÅR 2006

Rosenborg Renaissance Festival
2.-24. september 2006

Musik fra Christian 4.s tid

ARRANGØR: VIOLON-BANDEN

året til fælles med den museale praksis, der kaldes levendegørelse. Det er næsten ikke til at kende forskel på et middelaldermarked, et renæssancemarked eller bare et marked, der illuderer gamle dage. En smed er en smed, der ved essen banker glødende jern. Billedet er forestillingen om en smed i gamle dage, og derfor er det sådan en smed, publikum får serveret. Det er ganske demokratisk, men det har ikke spor med oplysning at gøre. På den måde cementeres myter, og publikum får ikke en viden, der differentierer, så det marked, man besøger, faktisk bliver det, der er lovet: et renæssancemarked.

Faren for forfladigelse kan også blive et renæssanceårs lod, hvis det kun måles efter den alen, der hedder formidling til flest mulige. Konzeptets fokus på græsrodsniveauet kan fremme dette. Hjemmesidens ord om, at "initiativet er opstået i forsknings- og formidlingsverdenen, som udgør den faglige ryggrad i renæssanceåret", kan hurtigt blive en tom forsikring.

Omvendt er der ingen tvivl om, at der også er andre tendenser på spil i et renæssanceår. De mange foredrag, som blev afholdt, trækker i en anden retning, den store prestigeudstilling om Tycho Brahe ligeledes, de mange kompetente koncerter osv. Men efter at året er omme, og larmen har lagt sig, melder spørgsmålet sig alligevel. Hvor meget klogere blev vi egentlig på renæssancen? Blev indholdet af renæssancen diskuteret nok, eller måtte det vige for en repetition af, hvad vi allerede vidste?

Som allerede nævnt flere gange fulgte renæssanceåret i sporet på middelalderåret 1999. Dengang blev der sagt og skrevet, at der i løbet af middelalderen skete flere renæssancer, hvor man så tilbage på antikken for at finde en rettesnor. Det forhold blev ikke taget op i renæssanceåret 2006. Hvordan skilte

1400-tallets renæssance sig ud fra de foregående? Og fortjener den den hege-
moni, som den har erhvervet i forhold til de tidligere af slagsen? Disse ubehagelige, men klargørende spørgsmål druknede i almindelig celebrering.

For det andet er der selve termen renæssance. Den er ikke synderlig præcis. Begrebet bruges på en gang både som betegnelse for en periode og for den kulturelle bevægelse, der opstod inden for områder som litteratur og kunst mm. Det blev elegant påpeget af Marianne Pade i hendes introducerende artikel i det brede værk, *Danmark og renæssancen 1500-1650*, der udkom sidste år. Derimod var der nærmest tavshed om renæssancens periodisering. Jo, den varierer fra land til land, men her kan man med rette spørge, om det virkelig kan passe, at hvad, der begyndte i de norditalienske bystater i anden halvdel af 1300-tallet, tog 150 år om at komme til Danmark? Hvad er argumenterne i givet fald for denne tidsforskydning? Var Danmark en elendig periferi, som haltede håbløst bagefter? Sov kirke og kongemagt i timen? 100 års tornerosesøvn som eventyret siger. For mig at se forspildte man en oplagt mulighed for at diskutere selve renæssancens tidsramme. Der kan gå mange år, før en lignende gunstig lejlighed byder sig.

For det tredje kan man diskutere, hvorfor renæssancen absolut skal dække alle Christian IVs mange kongear. Barokken var jo længe undervejs forinden i både kunst og litteratur. Og hvis sådanne stilbetragtninger er umoderne, så burde man måske i stedet have overvejet det brede renæssancebegreb, som det der dækker hele usikkerhedens århundreder mellem middelalder og oplysningstid. Det havde været klargørende. Den valgte løsning smager lidt af, at Christian IV skulle med, for at København kunne køre hele skytset i stilling.

Men så lang tid siden er det heller ikke, at det var Christian IV-år. Her satte Renæssanceåret 2006 sig mellem to stole.

Renæssanceårets bogudgivelser

Denne kommentar skal slutte med at kaste et blik på årets bogudgivelser. 39 blev det til. Imponerende. Ved nærmere eftersyn er der dog en del genudgivelser imellem, biografier fra Christian IV-året i 1988 og lignende. Renæssanceårets inkluderende tendens gælder bestemt også forskerne.

To markante, nye og brede udgivelser rager dog op. *Renæssancens verden* fra Aarhus universitetsforlag og *Danmark og renæssancen 1500-1650* fra Gads forlag, som kort var berørt ovenfor. Sidstnævnte er en pendant til den officielle udgivelse, der fulgte middelalderåret i 1999. Den er let anderledes opbygget. Her er der færre indførende artikler om væsentlige samfundsaspekter (8 styks). Til gengæld er der flere korte artikler om personligheder, fænomener, bøger, bygninger etc., som hører renæssance-tiden til. Pennen flyder som hovedregel let, og der er blevet samlet utrolig meget viden på ét sted til stor nytte for eftertiden. Man kunne savne emner om musik, ikke mindst fordi renæssancemusikken stod så stærkt i årets tilbud. Men ny forskning er bogen ikke.

Det råder den århusianske *Renæssancens verden* til dels bod på med længere og mere specialiserede artikler. Her er virkelig stof for den, der gerne vil i dybden, ligesom det arkæologiske stof, der er helt fraværende i publikationen fra Gad, er prioriteret højt. Kun de mere debatskabende artikler savnes. Dertil kommer, at bogens layout er en fornøjelse. Der er al mulig grund til at rose universitetets forskningsfond for dette initiativ. Hvis andre forskningsinstitu-

tioner på samme måde havde vist en lignende offervilje, havde den samlede boghøst set endnu flottere ud.

En udpræget debatterende tilgang er repræsenteret ved Rune Engelbreth Larsens bog om *Renæssancen og humanismens rødder*. Det er en klar hyldest til den bevægelse, som forfatteren vedkender sig slægtskab med, og som han behændigt trækker linjer fra op til nutiden. Denne bog fik da også velfortjent opmærksomhed i selve renæssanceåret.

Indenfor flere specialiserede felter har året også budt på udgivelser. Det gælder den store prestigeudgivelse om *Krigskunst og kanoner*, som gør et smukt manuskript med mange håndkolorerede farveillustrationer tilgængelig for en bredere offentlighed for første gang. Smalle værker om Melchior Lorck og Christian IV og Inigo Jones har lykkeligvis også set dagens lys. Det gælder også den flotte udgivelse om de skibsvrag, man for et par år siden fandt på Christianshavn. Bredere i sit sigte er udgivelsen af Danmarks første renæssancekøgebog. Denne har hidtil kun været tilgængelig i en forkortet version, men nu er det komplette opskriftsværk altså udgivet under Bi Skaarups kyndige hånd.

Dette og meget mere, som pladsen ikke tillader at nævne, blev det til. Dertil kommer de udgivelser, som er på vej. F.eks. publiceringen af de mange indlæg, der blev holdt på Nationalmuseets store konference i september "Reframing the Renaissance" eller konferencen på Syddansk universitet om "Renæssancen i svøb. Bidrag til den tidlige danske renæssance". Frugten af en række lokale initiativer vil også se dagens lys i løbet af det kommende år.

Til trods for de kritiske bemærkninger anført ovenfor er der primært grund til at takke for Renæssanceåret 2006.

Først og fremmest skal takken gå til de mange, professionelle som uprofessionelle, der tog sig tid til at arrangere udstillinger og koncerter, afholde foredrag eller skrive bøger, så renæssanceåret kunne få krop og volumen. Det er utroligt meget, som Kulturministeriet får for de sølle halvanden million kroner, de ofrede på sekretariatet. Der var immervæk 170.000 besøgende på hjemmesiden i løbet af 2006. Det er mange. Dertil kommer de blivende resultater i form af bøger og de frø, der er sat rundt

om hos publikum, unge som ældre, til at gå videre med renæssancen.

Synligheden blev årets store problem, og det er et memento til at tænke sig godt om med satsninger, som hviler på frivillig indsats, og som ikke tildeles ekstra penge ud over de vanlige budgetter. Hvert år bør ikke have sit hovedtema, sådan som året 2005, 2006 og nu 2007 har det. Der bør med andre ord gå en rum tid, før Oplysningstiden får det år, som det rettelig fortjener.